

Dr hab. Agnieszka Orzelska-Stączek, prof. ISP PAN
Instytut Studiów Politycznych PAN
Ul. Polna 18/20
00-625 Warszawa

RECENZJA DOROBKU NAUKOWEGO I ROZPRAWY HABILITACYJNEJ
DR PAWŁA OLSZEWSKIEGO W POSTĘPOWANIU HABILITACYJNYM DLA RADY
NAUKOWEJ INSTYTUTU STUDIÓW POLITYCZNYCH POLSKIEJ AKADEMII NAUK

1. Uwagi wstępne

W świetle ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. Nr 65 poz. 595 z późniejszymi zmianami), do postępowania habilitacyjnego może zostać dopuszczona osoba, która po pierwsze, posiada stopień doktora oraz osiągnięcia naukowe lub artystyczne, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej lub artystycznej, a po drugie, wykazuje się istotną aktywnością naukową lub artystyczną. Wspomniane osiągnięcie może stanowić m.in. dzieło opublikowane albo jednotematyczny cykl publikacji. Natomiast kryterium „istotnej aktywności naukowej” precyzowało Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz.U. 2011 nr 196 poz. 1165). Ustawa i rozporządzenie, o których mowa, zostają uchylone 1 października 2018 roku, ale postępowanie habilitacyjne wszczęte przed tym terminem będzie procedowane według obowiązujących wcześniej przepisów.

Postępowanie habilitacyjne Dr. Pawła Olszewskiego zostało wszczęte w dniu 12 czerwca 2018 roku. Habilitant wystąpił o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie *nauki o polityce*. Przedłożył wymaganą przez wspomnianą ustawę dokumentację, która stanowi podstawę niniejszej recenzji. Obejmuje ona m.in. autoreferat i obszerny wykaz dorobku habilitacyjnego, monografię wskazaną jako główne osiągnięcie naukowe oraz inne publikacje naukowe.

2. Sylwetka Habilitanta

Z otrzymanych dokumentów wynika, że Dr Paweł Olszewski uzyskał tytuł licencjata (2001), a następnie magistra (2003) na kierunku politologia, specjalizacja: stosunki międzynarodowe w Wyższej Szkole Pedagogicznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej (WSP TWP) w Warszawie. W 2008 roku na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Macedonia. Od ukształtowania się świadomości narodowej do powstania i umocnienia niepodległego państwa* otrzymał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce na mocy uchwały Rady Naukowej ISP PAN w Warszawie. Ponadto w 2011 roku ukończył studia podyplomowe na Uczelni Łazarskiego w zakresie zarządzania projektami badawczymi.

Dr Paweł Olszewski wyróżnia się bardzo dużą aktywnością w sferze działalności naukowo-badawczej, dydaktycznej, popularyzatorskiej i organizacyjnej. Po uzyskaniu stopnia doktora w latach 2008-2010 pracował w Wyższej Szkole Handlowej w Radomiu, początkowo jako wykładowca, potem asystent dziekana, a następnie awansował na stanowisko dziekana. Od 2010 roku jest zatrudniony na stanowisku adiunkta w Zakładzie Europeistyki w Instytucie Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk. W 2010 roku zaczął pracować również na Uczelni Łazarskiego, gdzie do dziś pełni wiele ważnych funkcji. Był m.in. pełnomocnikiem Dziekana Wydziału Ekonomii i Zarządzania ds. Jakości Kształcenia, a także pełnomocnikiem ds. rozwoju kierunku, sekretarzem Katedry Międzynarodowych Stosunków Politycznych oraz sekretarzem wysoko punktowanego czasopisma „Myśl Ekonomiczna i Polityczna”. Od 2012 roku Habilitant jest Kierownikiem Centrum Naukowego Uczelni Łazarskiego i ISP PAN.

Dorobek dydaktyczny Dr Pawła Olszewskiego zasługuje na wyróżnienie. Habilitant od wielu lat prowadzi zajęcia ze studentami. W ramach działań upowszechniających wyniki badań naukowych na Uczelni Łazarskiego specjalnie uruchomiono przedmioty prowadzone przez Habilitanta: *Europejska Polityka Sąsiedztwa*, *System transatlantyki i jego rola w świecie*. Wypromował około 80 prac licencjackich, ponad 40 prac magisterskich, recenzował liczne prace licencjackie i dyplomowe. W dokumentacji wskazuje, że jako promotor pomocniczy sprawował opiekę nad doktorantem mgr. Jackiem B. Bartosiakiem w latach 2015-2016, ale nie wyjaśnia, dlaczego tylko w tak krótkim okresie. Odbił liczne staże w zagranicznych i krajowych ośrodkach badawczych lub akademickich, a także wyjazdy studyjne i badawcze w krajach europejskich. Prowadził wykłady gościnne w W. Brytanii, Turcji, na Węgrzech i w Rumunii, występował także

na seminariach naukowych popularyzujących wiedzę na temat stosunków międzynarodowych. Ich lista została szczegółowo wymieniona w autoreferencie. Habilitant przedstawiał wyniki swoich badań naukowych na kilku konferencjach międzynarodowych oraz niemal trzydziestu konferencjach krajowych. Ponadto zasiadał w komitetach organizacyjnych jako przewodniczący komitetu organizacyjnego lub współorganizator kilkunastu konferencji, związanych ze swymi zainteresowaniami badawczymi. Prowadzi to do konkluzji, że pod względem działalności o charakterze organizacyjnym, dydaktycznym i popularyzatorskim Habilitant zasługuje na pozytywną ocenę.

3. Recenzja dorobku naukowego

Od czasu uzyskaniu stopnia doktora, czyli w latach 2008-2018, Dr Paweł Olszewski zdobył znaczący dorobek naukowy. Poza monografią wskazaną jako główne osiągnięcie naukowe, która zostanie szczegółowo omówiona i oceniona w dalszej części niniejszej recenzji, w podanej dokumentacji wymienia: cztery monografie, których był współautorem, i jedną, której był autorem, 13 rozdziałów w pracach zbiorowych (w przypadku 2 z nich był współautorem) i 8 artykułów w czasopiśmie naukowych (w przypadku 3 z nich był współautorem). Ponadto był redaktorem 2 monografii, a także autorem innych publikacji: *working papers* oraz recenzji.

Publikacje Habilitanta prezentują wysoki poziom merytoryczny i świadczą o rzetelnie przeprowadzonych analizach, a przy bliższej ocenie zyskują na wartości. Ogólnie rzecz ujmując, obszar zainteresowań Dr Pawła Olszewskiego dotyczy szeroko rozumianej integracji europejskiej oraz relacji transatlantyckich. W opublikowanych pracach można wyróżnić pięć kluczowych problemów, którymi Habilitant konsekwentnie się zajmuje przez cały okres budowania dorobku naukowego. Trzy z nich dotyczą projektów realizowanych w ramach grantów Narodowego Centrum Nauki (NCN). Habilitant od kilku lat bierze udział w realizacji projektów finansowanych przez NCN jako główny wykonawca lub wykonawca. Są to następujące projekty:

- projekt pt. *Rola euroatlantyckiego systemu w wielobiegunowym świecie w kontekście kształtującego się nowego ładu globalnego*, projekt zakończony

- projekt pt. *Europeizacja partii politycznych i grup interesu w kontekście Partnerstwa Wschodniego*, projekt zakończony

- projekt pt. *Ekonomiczne podstawy supremacji geopolitycznej* - w trakcie realizacji.

Wśród publikacji powstałych w wyniku pierwszego wspomnianego projektu chcę zwrócić uwagę na rozdział pt. *Strategia „Soft Power” Unii Europejskiej a euroatlantycka współpraca w wielobiegunowym świecie*, [w:] J. Fiszer, P. Olszewski (red.), *System euroatlantycki w wielobiegunowym ładzie międzynarodowym*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2013, s. 39-62. Praca ta ukazuje, że Habilitant sprawnie stosuje wybrane narzędzia metodologiczne do rozwiązywania problemów badawczych i umiejętnie posługuje się kategoriami teoretycznymi przy wyjaśnianiu zachodzących zjawisk. W interesujący sposób przedstawia *soft power* oraz bada jej zastosowanie na przykładzie UE w wybranych przypadkach. Na uznanie zasługują też inne prace Habilitanta, w szczególności rozdział pt. *Relacje transatlantyckie w rejonie Azji. Rywalizacja czy współpraca?* [w:] P. Olszewski, J.M. Fiszer, B. Piskorska, A. Podraza (red.) *Współpraca transatlantycka. Aspekty polityczne, ekonomiczne i społeczne*, ISP PAN, K.A. Stiftung, Warszawa 2014. Dr P. Olszewski nie ogranicza się do przedstawienia działań UE, ale umie dostrzec rozbieżności i problemy występujące w relacjach transatlantyckich wobec Azji, a także wyciągnąć wnioski na podstawie przeprowadzonej analizy.

Kolejny obszar zainteresowań badawczych Habilitanta wiąże się tematem projektu pt. *Europeizacja partii politycznych i grup interesu w kontekście Partnerstwa Wschodniego*. Habilitant zamieścił dwa rozdziały w cennej monografii wieńczącej ten projekt: P. Olszewski, A. Cianciara, A. Burakowski, J. Wódka, *Europeizacja partii politycznych i grup interesu w krajach Partnerstwa Wschodniego i kandydujących do Unii Europejskiej*, ISP PAN, Warszawa 2015. Habilitant przedstawia w nich proces europeizacji partii politycznych oraz europeizacji grup interesu w Macedonii wg własnej konceptualizacji tego zagadnienia, wpisanej w całość projektu. Prezentuje szeroki kontekst badanego zjawiska, uwzględniając m.in. specyfikę systemu wielopartyjnego w tym kraju i typologię grup interesu. Istotną wartością dodaną tej publikacji stanowiły badania empiryczne. Obok rzetelnej analizy źródeł pierwotnych i wtórnych, w tym dokumentów, stron internetowych, przeprowadził ponad dwadzieścia wywiadów z politykami w Skopje (s. 198 i s. 346).

Trzeci, wskazany przez Habilitanta obszar badawczy, dotyczy ekonomicznych podstaw supremacji geopolitycznej. Projekt jest w trakcie realizacji. Dwa ostatnie obszary dotyczą Europejskiej Polityki Sąsiedztwa oraz Bałkanów Zachodnich. W tym zakresie na uwagę zasługuje

artykuł pt. *Wymiary Europejskiej Polityki Sąsiedztwa jako wyraz unijnej geopolityki*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna”, nr 1-2. Habilitant analizuje w nim znaczenie Europejskiej Polityki Sąsiedztwa w kontekście unijnej strategii bezpieczeństwa z 2003 roku, projektu nowej strategii bezpieczeństwa wewnętrznego z 2010 roku i uwarunkowań geopolitycznych. Kolejną interesującą pracą jest rozdział pt. *Parlament Europejski w procesie integracji państw postjugosłowiańskich z Unią Europejską* [w:] Fiszer J.M. (red.), *Parlament Europejski po traktacie z Lizbony. Doświadczenia i nowe wyzwania*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2011, s. 66-81. Kluczową część tego rozdziału stanowi wynik własnych badań przeprowadzonych przez Habilitanta, opartych na ankietach wysłanych do członków Parlamentu Europejskiego i na analizie otrzymanych odpowiedzi. Do swego dorobku po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant zalicza monografię swego autorstwa pt. *Macedonia. Historia i współczesność*, Wyższa Szkoła Handlowa w Radomiu, Radom 2010. Nie biorę jej pod uwagę, bo praca ta nie została dołączona do przekazanych mi jako recenzentowi publikacji. Ponadto, jak wskazuje Habilitant, „publikacja jest wynikiem pracy doktorskiej” (autoreferat s. 29), czyli była podstawą osobnego postępowania.

Większość prac wymienionych przez Habilitanta w dorobku naukowym stanowi część większych projektów, powstałych w zespołach badawczych, obejmujących naukowców z różnych krajowych ośrodków naukowych. Wymaga to umiejętności pracy w zespole i sprostania wymogom stawianym przez kierowników projektów, co Habilitantowi niewątpliwie się udało. Wynikami badań w każdym z wymienionych obszarów dzielił się w swych publikacjach i na licznych konferencjach krajowych międzynarodowych.

Publikowany dorobek jest zróżnicowany pod względem tematycznym i świadczy o konsekwentnym rozwoju naukowym Habilitanta. Pojawia się w nim kilka kluczowych, wspomnianych wyżej problemów, które rozwijane są w pracy wskazanej jako główne osiągnięcie naukowe.

4. Główne osiągnięcie naukowe

Dr Paweł Olszewski jako zasadnicze osiągnięcie naukowe w rozumieniu ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki wskazuje pracę pt. „Unia Europejska w świecie. Od liberalizmu do realizmu”, ISP PAN, Warszawa 2018, ss. 260.

Praca dotyczy ważnego i aktualnego zagadnienia dotyczącego zmian zachodzących w procesie integracji europejskiej oraz sposobów ich wyjaśniania. Habilitant sytuuje się po stronie zwolenników realizmu w stosunkach międzynarodowych i dowodzi, że niedoceniając realizmu w procesie analizy działalności Unii Europejskiej jest niewłaściwe i uniemożliwia przeprowadzenie rzetelnej analizy. Argumentuje, że dominujące podejście liberalne nie pozwala na badanie wielu aspektów aktywności międzynarodowej Unii, w tym zmian zachodzących na arenie globalnej (s. 12). Podkreśla rolę interesów narodowych w formułowaniu i realizacji polityki w ramach struktur ponadnarodowych, a także akcentuje rozdźwięk między interesami instytucji unijnych a interesami państw.

Wartością dodaną recenzowanej pracy jest sposób ujęcia badanego zagadnienia. Habilitant koncentruje się na polityce zewnętrznej UE, analizując wybrane wyzwania stojące przed Unią Europejską i akcentując eksplanacyjną siłę teorii realizmu. W nowatorski sposób połączył różne zagadnienia. Mając to na uwadze, w dalszej części recenzji skupiam się na elementach, które oceniam krytycznie.

Praca obejmuje wstęp, zakończenie, sześć rozdziałów oraz zakończenie, bibliografię i indeks osób. Opiera się na strukturze problemowej. Aspekt dotyczący teorii – realizmu i liberalizmu, o których jest mowa w tytule monografii, przeplata się we wszystkich rozdziałach.

Monografia rozpoczyna się od obszernego wstępu (s. 7-36), w którym przedstawiono przedmiot i podmiot badań, pytania badawcze, główną hipotezę badawczą oraz dziewięć hipotez cząstkowych. Ponadto omówiono strukturę, kwestie metodologiczne, teoretyczne i dokonano przeglądu literatury. Na tle całej monografii ten wstęp należy do jej słabszych części, a ze względu na znaczenie, poświęcę jemu w recenzji szczególną uwagę.

Hipoteza, przedmiot, podmiot i cele badania, nie zostały zdefiniowane w sposób w pełni precyzyjny. We wstępie monografii Habilitant wskazuje, że **celem badawczym** jest „przedstawienie zmian w percepcji zagrożeń i sposobów reagowania zarówno w wymiarze teoretycznym, na polu tworzenia koncepcji i dokumentów strategicznych, jak i praktycznym podczas realizacji określonych działań przez Unię Europejską” (s. 8 monografii). Jednak „percepcji zagrożeń” poświęca w pracy niewiele miejsca. Określa **przedmiot badania** jako „analizę zmian procesu integracji europejskiej, zarówno w ujęciu historycznym (...), jak i obecnych przemian w dziedzinie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa”. (s. 8). Wskazuje, że **podmiotem badania** są „postanowienia, dokumenty i realne działania w ramach tychże polityk, sposób organizacji i

postrzegania ich przez pryzmat pragmatyzmu, a właściwie praktyki prowadzenia polityki międzynarodowej i funkcjonowania w ramach działalności zewnętrznej oraz realizmu, a tym samym przebieg stopniowego odchodzenia od stanowiska liberalnego” (s. 8). Tak złożone ujęcie podmiotu nasuwa wiele pytań, np. czyje działania będą przedmiotem badania i postrzeganie przez jaki podmiot ma być analizowane. **Główną hipotezą** jest „stwierdzenie znaczenia i konieczności stosowania teorii realistycznej, jej instrumentów i pragmatyzmu w realnym działaniu przy jednoczesnym odejściu od teorii liberalnej, idealistycznej, (...)” (monografia, wstęp s. 10, por. zakończenie s. 214, autoreferat, s. 4-5). Głoszenie konieczności stosowania konkretnej teorii i odejścia od innej teorii brzmi jak śmiały postulat, nawiązujący do debaty międzyparadygmatycznej. Habilitant o niej nie wspomniana, choć zarysowanie debaty między realizmem a idealizmem, jaka toczyła się przez wiele lat w nauce o stosunkach międzynarodowych, wzbogaciłoby tę pracę. Moim zdaniem, przy interpretacji wydarzeń międzynarodowych badacze mogą posługiwać się różnymi teoriami, a ich współistnienie wzbogaca rozwój nauki. Żadna z istniejących teorii stosunków międzynarodowych nie zapewnia precyzyjnego narzędzia eksplanacyjnego i nie przynosi jednoznacznej interpretacji procesów międzynarodowych. Można się zgodzić z postulatem Habilitanta, o konieczności wzbogacenia podejścia teoretycznego wobec UE, ale postulat głoszący konieczność „odejścia” od teorii liberalnej wydaje się zbyt daleko idący. W dalszej części pracy wyjaśniono jednak, że „badania nad pragmatyzmem funkcjonowania Unii Europejskiej bezpośrednio nie tyle wpływają na całkowitą negację liberalizmu (...), ile wskazują, że nie jest ona jedyną i tym bardziej właściwą teorią do badania międzynarodowej aktywności Unii Europejskiej” (s. 27). Brzmi to bardziej przekonująco. Ponadto Habilitant formułuje dziewięć hipotez cząstkowych, przedstawionych we wstępie, do których powraca w zakończeniu. Nie zostały one mocno wyeksponowane w poszczególnych rozdziałach i nie stanowią głównej, uporządkowanej osi narracji.

Odnosnie metodologii Habilitant pisze, że „analiza zagadnień poruszanych w niniejszej pracy samoczynnie wygenerowała potrzebę wykorzystania kilku powszechnie przyjętych metod badawczych” (s. 21 monografii). Wśród nich wskazuje analizę systemową, metodę komparatystyczną, metodę instytucjonalno-prawną, metodę krytycznej analizy tekstu, metodę historyczną, metodę analizy wewnętrznej i zewnętrznej tekstu, metodę decyzyjną, metodę refleksji i metodę ekstrapolacji. Nie daje odpowiedzi, w jaki sposób te metody zostały zastosowane w pracy i która z nich okazała się najbardziej przydatna.

Zarys teorii zastosowanych do wyjaśniania podjętego problemu został zwięźle przedstawiony we wstępie (s. 27-32). Habilitant świadomie odszedł od schematu, w którym poświęca się im pierwszy rozdział pracy. Argumentuje, że zabieg ten został jest podyktowany „przekonaniem o powszechności opisów tego typu w każdej pracy naukowej oraz powtarzania definicji i teorii, prezentowanych w oderwaniu od treści pracy” (s. 12). Przyjęte rozwiązanie pozostawia jednak pewne wątpliwości. Przede wszystkim, te kilka stron to w dużej mierze obszerne cytaty z innych prac dotyczących teorii (np. jeden długi cytat od s. 30 do 32). Nie znajdujemy odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób Habilitant rozumie kluczowe pojęcia zawarte w tytule, czyli realizm i liberalizm. Z jednej strony są to pojęcia powszechnie używane w stosunkach międzynarodowych, stąd można poddawać w wątpliwość konieczność ich precyzowania, ale z drugiej strony przypisywane są im różne znaczenia. Z lektury można wywnioskować, że pojęcie *teorii liberalnej* w recenzowanej monografii jest używane zamiennie z *teorią idealistyczną*, natomiast pojęcie *realizm* jest bliskie *realizmowi klasycznemu*. Sam Habilitant wyjaśnia, że prezentuje w tej pracy *realizm funkcjonalny* (s. 168).

Dr Paweł Olszewski w pierwszym rozdziale bada uwarunkowania polityki zewnętrznej UE w ujęciu teoretycznym. Uwypukla ograniczenia związane z podejściem liberalnym. Przedstawia wiele zagadnień wpływających na UE, m.in. znaczenie zmian na poziomie ładu globalnego i narastającego nacjonalizmu. Dochodzi do wniosku, że wielobiegunowość w systemie międzynarodowym i wewnątrz UE jest faktem (s. 48). Do kształtowania ładu globalnego powraca jeszcze w dalszych miejscach pracy (np. s. 144). Zwraca uwagę na rolę państw członkowskich, będących pierwotnymi uczestnikami stosunków międzynarodowych i podkreśla ich dominującą pozycję w stosunku do wszelkich organizacji międzynarodowych. Akcentuje rywalizację i konfrontację wśród państw UE, które starają się kształtować strefę wpływów.

Kolejny rozdział dotyczy koncepcji integracyjnych w Europie. Habilitant sprawnie przedstawia perspektywę historyczną i zarys procesów integracyjnych z XX wieku. Wiele miejsca poświęca reformom UE i ich skutkom dla stosunków zewnętrznych UE. Pisze, że niestety Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa nie została włączona w system wspólnotowy i nadal zachowuje swoją międzyrządową specyfikę (s. 90), co warto by zgłębić, zwłaszcza z perspektywy realistycznej. Zamyka rozdział na konsekwencjach zbliżającego się brexitu. Analizuje różne możliwe skutki opuszczenia UE przez W. Brytanię. Za realny uważa scenariusz marginalizacji UE

w procesie kształtowania nowego ładu międzynarodowego, jeśli „jej podejście nie zmieni się z idealistycznego na realistyczne” (s. 95).

W dwóch kolejnych rozdziałach Habilitant przedstawia wybrane wyzwania, przed którymi stoi UE, dzieląc je na wewnętrzne (rozdział 3) i zewnętrzne (rozdział 4). Wśród wewnętrznych wymienia m.in. kryzys gospodarczy UE, kryzys przywództwa, brexit i problemy aksjologiczne. Twierdzi, że UE zмага się z trzema podstawowymi problemami związanymi ze stagnacją, fragmentacją i legitymizacją. Wzmacnia to rolę państw członkowskich i ich rozwarstwienie na te silniejsze i słabsze. Z jednej strony pojawiają się odwołania do wartości, deklaracje o solidarności i jedności, a z drugiej strony, państwa śmiało realizują swe własne interesy narodowe nie licząc się z interesem innych państw i interesem unijnym (s. 106, 110). Habilitant w interesujący sposób omawia wymiar aksjologiczny UE, odwołując się do koncepcji „mocarstwa normatywnego”. Podkreśla, że państwa członkowskie realizują własną politykę opartą na założeniach realizmu i jednocześnie używają UE i jej wartości do legitymizowania własnych decyzji. Uważa to za jeden z najważniejszych czynników destabilizujących unijną politykę zagraniczną (s. 114). Podobna teza pojawiała się w wielu pracach, ale Habilitant przedstawia ją w nowym kontekście. Zwraca uwagę na tzw. przywództwo zakulisowe w UE, które w praktyce ma ogromną rolę, ale kłóci się z zasadami głoszonymi przez UE (s. 117-118). W rozdziale dotyczącym zewnętrznych wyzwań analizuje relacje transatlantyckie, migracje i relacje z Rosją. Porusza wiele ciekawych zagadnień, ale jednocześnie pozostawia niedosyt wynikający z braku pogłębionej analizy niektórych z nich. Generalnie wskazuje na konieczność wykorzystywania w stosunkach międzynarodowych twardości i realistycznego podejścia do wyzwań, przed którymi stoi Unia.

Piąty rozdział dotyczy Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa, Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony, strategii globalnej UE oraz jej działalności międzynarodowej. Habilitant opowiada się za zwiększeniem efektywności WPBiO, dzięki czemu UE mogłaby skuteczniej reagować na zagrożenia. Postuluje uproszczenie struktury instytucjonalnej, wzmocnienie działań w zakresie planowania operacyjnego itp. Nie przynosi odpowiedzi, jak pogodzić takie zmiany z różnicami interesów państw członkowskich UE. W pewnym stopniu łączy się to z zagadnieniami poruszonymi w kolejnym, ostatnim rozdziale, obejmującym m.in. podrozdział na temat współpracy UE z NATO.

W pracy występują niedociągnięcia redakcyjne. W rozdziale 4 na s. 125 rozpoczyna się cytata i czytelnik ma wrażenie, że ktoś zapomniał ten cytat „zamknąć”. Okazuje się, że kończy się

on na s. 129 (przypis nr 8). Cytaty w ramach cytatu powinny być wyróżnione innym sposobem. Na stronach 154-156 Habilitant umieszcza obszerne cytaty z różnych prac, jeden po drugim, co odbiega od przyjętych standardów. W rozdziale 5 na s. 156 jest cytat, który brzmi nietypowo, co jest wynikiem przekonwertowania tabeli na tekst. Zdecydowanie lepiej byłoby, aby Habilitant cytował tabelę w formie tabeli. Pewną trudność dla czytelnika mogą stanowić bardzo rozbudowane zdania, w których czasem pojawiają się niejasności lub pomyłki redakcyjne (np. zob. s. 110, zdanie rozpoczynające się „Przejawem...”). Za mankament uznać należy pisanie *Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa* raz z dużej litery, a innym razem z małej (por. s. 51 i 98).

Monografia zawiera obszerną bibliografię obejmującą pozycje w językach polskim i angielskim. Można wskazać wiele prac, które również warto by uwzględnić, m.in. pod red. E. Haliżaka, J. Czaputowicza, *Teoria realizmu w nauce o stosunkach międzynarodowych. Założenia i zastosowanie badawcze* (Warszawa 2014), P. Borkowskiego, *Polityczne teorie integracji międzynarodowej* (Warszawa 2007). Odnośnie metod badawczych, Habilitant mógłby wspomnieć np.: J. Buttolph Johnson, H. T. Reynolds, J. D. Mycoffa, *Metody badawcze w naukach politycznych*, (Warszawa 2010), D. Marsh, G. Stoker (red.), *Teorie i metody w naukach politycznych* (Kraków 2006), K. A. Wojtaszczyk (red.), *Teoretyczno-metodologiczny wymiar badań nad instytucjami UE* (Warszawa 2013), K. Ławniczak (red.), *Metody jakościowe i ilościowe w badaniu organizacji i działania Unii Europejskiej*, (Warszawa 2013). Brak tych pozycji bibliografii nie umniejsza faktu, że Habilitant wykazał się znajomością obszernej literatury przedmiotu.

Dr Paweł Olszewski jest przykładem badacza, który stara się śmiało łączyć perspektywę teoretyczną i empiryczną, łącząc aspekty teoretyczne ze zjawiskami z procesu integracji europejskiej. Proponowany w rozprawie habilitacyjnej sposób wywodu nie jest łatwy w lekturze, co nie umniejsza jej wartości. Unia Europejska pozostaje kluczowym aktorem wpływającym na ład globalny. W okresie dynamicznych przemian w sferze przeobrażeń ładu międzynarodowego recenzowana praca może stanowić doskonały punkt wyjścia do dalszych dyskusji i badań.

5. Konkluzja

Biorąc po uwagę rozprawę habilitacyjną i cały dorobek naukowy, a także aktywność naukową, stwierdzam, że Dr Paweł Olszewski spełnia kryteria wymagane przez przywołaną na wstępie ustawę. Pozwala to mi wnioskować o dopuszczenie Habilitanta do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego w dziedzinie nauk społecznych, dyscyplinie *nauki o polityce*.

23 czerwiec 2018 roku, Agnieszka Anetka-Strach